

290230 - نشستہ نماز می خواند؛ آیا تکبیرة الاحرام را باید ایستاده بگوید؟

سوال

درباره تکبیره الاحرام در نماز فرض سوالی دارم که اگر کسی نشستہ نماز می خواند آیا واجب است که ایستاده تکبیر نخست را بگوید و سپس بنشیند؟ و اگر نشستہ تکبیر احرام گفت آیا باید نمازش را دوباره بخواند؟ پدرم به سبب زانودرد سنت ظهر را نشستہ می خواند. او می تواند به رکوع و سجده برود اما ایستادن برایش خیلی سخت است. یک بار نماز ظهر را نشستہ خواند و برای تکبیر نایستاد. اکنون باید چکار کند؟

پاسخ مفصل

اولاً:

ایستادن در نماز فرض یکی از ارکان نماز است و نماز بدون آن درست نیست. بنابراین برای کسی که می تواند ایستاده نماز بخواند جایز نیست که نشستہ نماز فرض را به جای بیاورد.

علما به نص ذکر کرده اند که تکبیر احرام را در نماز فرض باید ایستاده ادا کرد.

امام نووی . رحمه الله . در «المجموع» (۲۹۶ / ۳) می گوید: «تکبیر احرام با همه حروفش باید در حال قیام ادا شود، پس اگر حتی یک حرفش را در غیر حال قیام ادا کند نماز فرض او منعقد نمی شود».

اخضری مالکی می گوید: «فرائض نماز: نیت نماز معین و تکبیر احرام و ایستادن برای آن و فاتحه و ایستادن برای آن و رکوع و ... است».

خرشی . رحمه الله . در شرح مختصر خلیل (۱ / ۲۶۴) در بیان فرائض نماز می گوید:

«ایستادن برای تکبیر احرام در نماز فرض . برای شخص توانایی که دیر به نماز نرسیده . چرا که انجام آن در حال نشستن یا خم بودن درست نیست...».

در دایرة المعارف فقہی کویت (۲۲۰ / ۱۳) آمده است: «واجب است که نمازگزار در نماز فرض تکبیر را ایستاده گوید چرا که پیامبر . صلی الله علیه وسلم . خطاب به عمران بن حصین که بیماری بواسیر داشت فرمود: «ایستاده نماز بگزار و اگر نتوانستی نشستہ و اگر نتوانستی بر پهلو» و نسائی افزوده است: «و اگر نتوانستی بر پشت خوابیده» قیام با راست شدن کمر محقق می شود.

بنابراین گفتن تکبیر احرام در حال نشسته یا در حال خم درست نیست و منظور از قیام هر آن چیزی است که در حکمش باشد مانند نشستن در فرایض از روی عذر».

اما قاعدهٔ مربوط به نماز بیمار این است که وی باید هر یک از واجبات و ارکان نماز را که توانایی دارد انجام دهد و هر آنچه توانایی اش را نداشته باشد از وی ساقط است.

بنابراین اگر می‌تواند نمازش را ایستاده شروع کند واجب است که ایستاده شروع کند و اگر در ادامه برایش سخت شد، بنشیند.

مراجعه نمایید به پاسخ سوال (263252).

در «مختصر خلیل» از متون مالکی آمده است: «و اگر نتوانست فاتحه را ایستاده بخواند، می‌نشیند».

حطاب در شرح آن می‌گوید:

«ابن عبدالسلام می‌گوید: ... آنچه شایسته است انجام دهد این است که اگر توانست مقداری از آن را ایستاده انجام دهد چنین کند، چه به اندازهٔ فقط تکبیر احرام باشد یا بیش از آن؛ زیرا مطلوب قیام همراه با قرائت است پس اگر نتوانست قسمتی از قیام یا قرائت را انجام دهد به همان اندازه که می‌تواند انجامش می‌دهد و بقیه‌اش از وی ساقط است.

ابن فرحون می‌گوید: یعنی اگر به سبب سرگیجه یا چیزی دیگر نتوانست ایستاده فاتحه را بخواند و توانست آن را نشسته بخواند [قول] مشهور [در مذهب] آن است که آن را به اندازهٔ توانش [ایستاده] بخواند و ادامه‌اش در حال قیام از وی ساقط شده و در حال نشسته می‌خواند.

توجه: بنابر ظاهر سخن مولف، قیام به طور کلی از وی ساقط است حتی هنگام تکبیر احرام اما چنین نیست مگر آنکه سخنش مقید به این باشد که اگر ایستاد بعد از آن نتواند بنشیند...» نقل مختصر از «مواهب الجلیل» (۲/ ۵).

در «الفتاوی الهندیة» (۱/ ۱۳۶) از کتب احناف آمده است:

«باب چهاردهم دربارهٔ نماز بیمار:

اگر بیمار نتوانست بایستد، نشسته نماز می‌گزارد [و همان شکل] رکوع و سجده می‌کند، به این صورت در الهدایة آمده است.

و صحیح‌ترین سخنان در تفسیر «ناتوانی» این است که ایستادن به او زیان برساند...

و اگر [صرفاً] نوعی مشقت به او رسد به سبب آن جایز نیست که قیام را ترک کند. اینگونه در «کافی» آمده است.

و اگر توانست قسمتی از قیام. نه همه آن را. انجام دهد امر می شود که به اندازه توانش بایستد و حتی اگر بتواند ایستاده تکبیر احرام گوید و نتوانست برای خواندن سوره بایستد یا توانست قسمتی از قرائت را انجام دهد اما کاملش نکند، به او امر می شود که ایستاده تکبیر گوید و آنچه می تواند [از حمد و سوره] بخواند و سپس اگر نتوانست بنشیند...».

شیخ محمد مختار شنقیطی می گوید:

«معذوری که نمی تواند بایستد، نشسته نماز می گزارد...»

پس اگر توانست در تکبیر احرام بایستد مستقیماً نمی نشیند و تکبیر نمی گوید بلکه ایستاده تکبیر احرام می گوید زیرا می تواند در حال قیام تکبیر گوید، سپس اگر ایستادن برایش سخت بود می نشیند، اما اگر ایستادن برای او غیر ممکن یا سخت بود مانند شخص فلج، در حال نشسته تکبیر می گوید، اما اگر توانست بایستد، می ایستد و صندلی را پشت سرش می گذارد و اشکالی ندارد و هرگاه دچار مشقت شد برگشته بر روی صندلی می نشیند چنانکه قاعده فقهی می گوید: «**ضرورت به اندازه آن تقدیر (تخمین) می شود**» و از این قاعده چنین برداشته می شود که هرچه به اندازه نیاز مباح شده نیز به همان اندازه در نظر گرفته می شود.

پس هرگاه ضرورت او این باشد که ایستادن برایش سخت است می گوییم: ایستاده تکبیر بگو سپس بنشین.

اما اگر ضرورتش این بود که نتوانست بایستد می گوییم: نشسته تکبیر بگو و اشکالی ندارد.

پس این به اندازه اش و آن نیز به اندازه اش و باید مردم را نسبت به این امر آگاه کرد؛ زیرا گاه می بینی که شخص در حال نشسته تکبیر می گوید حال آنکه می تواند بایستد و یا ایستاده صندلی را می آورد و می گذارد و سپس خودش صندلی را می برد. چنین کسی رخصت ندارد که یک رکن. یعنی تکبیر احرام. را نشسته ادا نماید و به او باید توضیح داد که هر گاه نتوانست می نشیند» از شرح زاد المستقنع (۹۱/۲).

بنابر آنچه گفته شد پدر شما باید نمازی را که از روی فراموشی تکبیر احرام را در حال نشسته گفته و می دانسته که باید ایستاده ادایش کند، از نو بخواند.

اما اگر از روی ندانستن حکم شرعی نشسته نماز خوانده و گمان کرده کسی که نشستن برایش مباح است می تواند نشسته تکبیر احرام گوید، لازم نیست که از نو ادایش کند.

والله اعلم